

CH

STUDIES IN PARTICIPATORY DEVELOPMENT
No. 8

WOMEN: CONSTITUTIONALISM IN ETHIOPIA

ሴቶችና ህገ መንግሥታዊ መብቶች

UNITED NATIONS
ECONOMIC COMMISSION FOR AFRICA

14 NOV 1995

LIBRARY
ADDIS ABABA

ECAC
35.07
SPD8

United Nations Economic Commission for Africa
Public Administration, Human Resources
and Social Development Division

Inter Africa Group

Addis Ababa, Ethiopia

Poverty Alleviation and women's Participation in Development

by

Meseret Shiferaw

Paper Presented

at

National Workshop

on

Women: Constitutionalism in Ethiopia

April 1995

Organized by

Inter-Africa Group in Collaboration with Economic Commission for Africa's Public Administration,
Human Resources and Social Development Division

**ድህነትን ለማቃለል /ለመቅረፍ ብሎም ለማስወገድ
ሴቶች በልማት እንዴት ይሳተፉ?**

1. መግቢያ

ድህነት ተወግዶ ሰዎች ሁሉ የተስተካከለ ኑሮ እንዲያገኙ ተገቢ መሆኑ የሚያጠራጥር ቢሆንም፡ በዓለም ላይ ያለው እውነታ ግን አብዛኛው ሕዝብ በምግብ ዕጥረት ፣ በመጠለያ እጦት በበሽታና በድንቁርና እየማቀቀ መሆኑን ነው። ይህ ሁኔታ በአህጉራችን በአፍሪካና በሀገራችን ኢትዮጵያ ከቀን ወደ ቀን እያደገ የመጣ በመሆኑ ፣ ለመግታትና ለማስወገድ መንገድ ሊፈለግለት ይገባል። ለዚህም በጥናት የተደገፈ፣ የሁሉንም ፍላጎት ፣ ፈቃደኝነትም ተሳትፎ ያካተተ ሕዝብን ማዕከል ያደረገ (People - Centered) የልማት ሥራ መሠራት እንዳለበት ይታወቃል።

ድህነትን ለመቅረፍ ብሎም ለማስወገድ የሚቻለው ሰዎች ሁሉ በልማቱ ሥራ በመሳተፍ ዕለት በዕለት በሚያደርጉት አስተዋፅዖ ኑሯቸውን ለማሻሻል ዕድልና ዕውቀት ሲኖራቸው ብቻ ነው። በየትኛውም ሀገር ሴቶች በብዛት ከሞላ ጉደል የሕዝቡን ግማሽ እንደሚሆኑ ሲገመት ፣ በልማት ሥራ እንደወሳኝ ኃይል መወሰዳቸው ግን አጠያያቂ ነው።

በኢትዮጵያ ውስጥ በገጠርም ሆነ በከተማ 5% የሚሆነውን የሀገሪቱን የሥራ ኃይል እንደያዙ ቢታወቅም በልማት ላላቸው ተሳትፎ ተገቢ ግምት ፣ ቦታና ክብር እንደተሰጣቸው ጎልቶ አይታይም። እንደውም

ሴቶች ባላቸው ተደራራቢ ሜናና በቤተሰብ ኃላፊነታቸውም የሚጠበቅባቸውን ሁሉ በብቃት ለመወጣት ሲባክኑ ፤ የዋጋ ንረት የዕቃ እጥረት በተከሰተ ቁጥርም ቤተሰቡን ለመመገብና ለማልበስ ሲሳናቸው ጭንቀት ውስጥ በመግባት ከቆዩትም ስለራሳቸው የሚያሳቡበት ጊዜና ጥሞና ያጣሉ። ይህ ሁኔታ ፤ ድህነት ቀደምትና ዋነኛ ተጉጂ ስለሚያደርጋቸው ድህነትን በመቅረፍና በማስወገድ ዕድሉ በሰጣቸው ፤ ሁኔታው ቢመቻችላቸው ፤ የልማቱን ሥራ ውጤታማና ዘለቄታ ያለው በማድረግ ረገድ የሚያበረክቱት አስተዋፅዖ በቀላሉ የሚገመት አይሆንም። የራሳቸውን ሕይወት ለውጠው ለሕብረተሰቡም መድሀን በመሆን የሀገሪቱን የልማት እንቅስቃሴ አስተማማኝ ማለትም የተሟላና ዘለቄታን ያካተተ ፤ እንደሚያደርጉት የታመነ ነው።

*(በኢትዮጵያ የሴቶችን ገጽታ በተጨማሪ ለማመልከት ይረዳ ዘንድ የተባበሩት መንግሥታት ልማት ፕሮግራም እ.ኤ.አ በ1993 ካወጣው ሪፖርት የሀገራችንን የሰው ልጅ ስብዕና ዕድገት ቁልፍ መመዘኛዎች በአባሪ ተያይዟል)

2. ሴቶችን በልማት ሙሉ ተሳታፊ ለማድረግ ምን መደረግ አለበት?

2.1 ሴቶች በቤተሰብ ደረጃ የሚሰጣቸው ቦታ

ቀደም ሲል እንደተገለጸው ከሀገሪቱ ሕዝብ ብዛት የሴቶች ቁጥር 50% የሚሆነውን የያዘ ቢሆንም ፤ በሀገር ሀብት አከፋፈልና ዕድልን በመወሰን ረገድ ተሰሚነታቸው ከወንዱ እኩል ባለመሆኑ ፤ ተጠቃሚነታቸውንም በዛው መጠን ዝቅ ስለአደረገው በልማት ሥራ እንቅስቃሴ "ድምፅ የለሽ" አምራቾች ሆነው ይገኛሉ።

ሴቶች ትውልድ እንዲቀጥል በማድረግ ረገድ ተፈጥሮ ያደላቸውን ፀጋ ማለትም የእናትነት ሚና እንደሚጫወቱ የታወቀ ቢሆንም ፤ በቤተሰብ ደረጃ የሚሰጣቸው ቦታ ከጅምሩ በልማት ውስጥ ዝምተኛ አምራች (silent producer) እንዲሆኑ ያስገድዳቸዋል። እንደውም አንድ ምሳሌላዊ አነጋገር ለመጥቀስ ያህል ፤ "ሴት ትታያለች እንጂ አትሰማም" የሚለው ይህንን ሁኔታ በግልጽ ያመለክታል።

በዝምታ ከማምረት ውጪ የሴቶች እንቅስቃሴዎች የሚገቱ ሁኔታዎችን ለማመልከት ያህል ፤ ዋና ዋናዎች እንደሚከተለው ቀርበዋል፡-

- ባሎች ሁሉንም የቤተሰብ ገቢ እንዲቆጣጠሩ መፈቀዱ ፤
- በሁሉም መስክ ለወንዶች ልጆች የትምህርትና የእንክብካቤ ዕድል በመስጠቱ ከሴቶች ልጆች ይበልጥ ራሳቸውንና ኑሯቸውን እንዲመሩ ወንዶች ልጆች የበለጠ መዘጋጀታቸው፤
- ገና በሕፃንነት ሴቶች ልጆች በቤት ውስጥ እናቶቻቸውን ምግብ በማብሰል ፤ ውሃና እንጨት በማቅረብና ቤተሰብን በመንከባከብ እንዲረዱ መደረጉ ፤
- የትምህርት ዕድል እንኳን ቢሰጣቸው ወደከተማ ወጥቶ ለመማር ሁኔታው ስለማይመቻቸላቸው በጅምር ማቋረጣቸው፤ ወዘተ...

ከፍብሎ የተቀመጡት ሁኔታዎች በቤተሰብ ደረጃ በሴቶች ልጆች ላይ የሚደረገውን ተፅዕኖ ለመዘርዘር ያህል ብቻ ሳይሆን ፤ ሴቶች ልጆች በፆታ ላይ የተመሠረተውን የሥራ ፤ የጥቅም ፤ የደረጃና የመብት ድርሻ ተቀብለው የበታችነት እየተሰማቸው አይነ አፋር ፤ ቁጥብና ፈሪ ሆነው እንዲያድጉ በመደረጋቸው በሥነ ልቦናቸው ላይ ትቶ የሚያልፈውን አሻራ አገልጥሎ ለማመልከትም ጭምር ነው።

2.2 በፆታ ላይ የተመሠረተ የሥራ ክፍፍል

በመሠረቱ ሴትነት የበታችነት ወንድነት ደግሞ የበላይነት ምልክት ሳይሆን ፣ በተፈጥሮ አጋጣሚ ሴትም ሴት ወንድም ወንድ ሆነው በመፈጠራቸው ብቻ ነው። ይህም ሁለቱ ፆታዎች ለጋራ ዓላማ በመተሳሰብ ፣ በመመካከር እንዲኖሩ የተፈጠሩ የአንድ ሳንቲም ሁለት ገጽታ እንጂ አንዱ ከሌላው የሚበልጥበትን ሁኔታ የሚያሳይ ተደርጎ መወሰድ የለበትም። እንደውም አንዱ ከሌላው ተለይቶ ሙሉ ሰብዕና አለው ለማለት አይቻልም።

ይኸ እንደተጠበቀ ሆኖ ግን ፣ ኅብረተሰቡ ከወንዱ በወንድነቱ ፣ ከሴቷ ደግሞ በሴትነቷ የሚጠብቀው ፆታዊ ሚና አለ። ከፆታዊ ሚና ጋር ተያይዞ የሁለቱ የሥራ ድርሻ መብትና ግዴታም ስለተወሰነ በፆታ ላይ የተመሠረተ አድሎና ልዩነት በመፍጠሩ ጭቆና በሴቶች ላይ እንዲደርስ አድርገው። ሁኔታው ወንዱንም ቢሆን በቀጥታና በተዘዋዋሪ መንገድ ጉድቶታል።

በፆታ ላይ የተመሠረተው የሥራ ፣ የኅብረትና የመብት ድርሻ ከፍ ብሎ ከቤተሰብ የጀመረና በኅብረተሰብ ወግ ልምድና ባህል እየዳበረና እየተጠናከረ ሄዶ ከሃይማኖትም ጋር ከመዛመድም አልፎ በሕግና በፖሊሲም ጭምር ድጋፍ ሲደረግለት ቆይቷል። ይህ ኋለኛ ሥርዓት ለኅብረተሰብ የልማት እንቅስቃሴ ገች በመሆኑ ሥልታዊ ትግል በማካሄድ ሊለወጥ እንደሚችል መታወቅ ይኖርበታል።

3. ሴቶች በልማት ሙሉ ተሳታፊ እንዲሆኑ ያለባቸው ተጽዕኖና ችግር እንዲቃለል ምን መደረግ ይኖርበታል?

3.1 በቤተሰብ ውስጥ ያለው ገጽታ በተለየ ሁኔታ ተጠንቶ ትንታኔ ሊደረግበት ስለማስፈለጉ:-

ቤተሰብ የመሰለውን ተቋም ብዙዎቻችን የምንመለከተው ባል ፣ ሚስትና ልጆችን እንደሚያቅፍና በልማት አጋጣሚ የተገኘ ሀብት ፣ መረጃና ሌላም ገቢ በአጠቃላይ ቤተሰቡን እንደሚጠቅም አድርገን በመውሰድ ነው። ይኸ አመለካከት በምዕራቡም ሆነ (modernization model) በምሥራቁ (neo - marxian approach) ዓለም ቤተሰብን በጥቅሉ የልማት ተጠቃሚ አድርጎ የመውሰድ ሁኔታ (The might of the Black Box) ተቀባይነት አግኝቶ ቆይቷል። ይህ የሚያሳየን በሴቶች የሚመሩ ቤተሰቦችን (women Headed Households) ሁኔታ በእይታ ውስጥ ያላካተተ አመለካከት እንደነበር ነው።

ሆኖም እ.ኤ.አ ከ1980 ጀምሮ ሴቶች በልማት ውስጥ ሊኖራቸው የሚገባውን ተሳትፎ ባጠኑ ባለሙያዎች/ ተመራማሪዎች ቤተሰብን በጥቅሉ በማየት ሁሉም የቤተሰብ አባላት የልማቱ ተጠቃሚ ናቸው ከማለት ይልቅ ፣ በቤተሰብ አባላት መካከል ያለውን የሀብትና የንብረት (the internal economy of the family) ክፍፍል ከፆታ ፣ ከዕድሜና ካለው የመተባበር የመመካከርና የመፎካከር (Competition) አኳያ መመልከት እንደሚገባና ትንታኔም ማካሄድ እንደሚያስፈልግ ሲመክሩ ቆይተዋል። ይኸ አመለካከት በማንኛውም ዕድገትን ለማስገኘት እገዛ በሚያደርግ ተቋም (Contributers of Development Aid) ሁሉ ተቀባይነትን እያገኘ መጥቶ የዓለም ባንክ እንኳን ሳይቀር እ.ኤ.አ በ1992 ያወጣው መመሪያ የድህነትን ገጽታ (poverty profile) በትክክል

ለመረዳት የሚያስችሉ መረጃዎች ሲሰበሰቡ በፆታዎች መሐከል ያለውን ልዩነቶችም ማካተት እንዳለባቸው ያመለክታል።

3.2 የቤተሰብና የፆታ ትንታኔ ለልማት ያለው አስተዋጽኦ ወይም የሚያደርገው እገዛ

በቤተሰብ ውስጥ ያለውን የሃብትና የንብረት ክፍፍል (the internal economy of the family) በምንገመግምበት ወቅት ከጉልበት አጠቃቀም ፣ ከመረጃ ግኝት ፣ ከአመጋገብና በአጠቃላይ በአንፃራዊ መልኩ ተመቻችቶ ለመኖር ካለው ዕድል አኳያ በፆታዎች (በወንድና በሴት) መካከል ያለው ልዩነት መጤን እንደሚገባው ነው።

3.2.1 የጉልበት ኃይል (Labour Power) የጊዜ አጠቃቀም ትንተና (time use of management) ጥናት በሚካሄድበት ወቅት፣ በተለይ በገጠሩ አካባቢ ፣ በአመዛኙ ከወንዶች ይበልጥ ሴቶች ለረጅም ጊዜ (በቀን ከ13-17 ሰዓት) በሥራ ተጠምደው እንደሚውሉ ይታያል።

3.2.2 የመረጃ ግኝት (Information) በብዙ ሁኔታዎች ለመረዳት እንደሚቻለው በቤተሰብ ደረጃ ቀድሞ መረጃ የማግኘት ዕድሉ ያለው ባል ነው። ለምሳሌ የግብርና ሥራን ብንወስድ ስለተሻለ የማምረቻ መሣሪያ/ ቴክኖሎጂ ፣ ስለማዳበሪያ አጠቃቀም ፣ ስለብድር ግኝት ወዘተ... በልማት ሠራተኞች አማካይነት የሚሰጠው የምክር አገልግሎትም ሆነ ሥልጠና ትኩረቱ የሚያጋድለው ወደ ወንዶች ገበሬዎች ሲሆን ፣ ለብቻዋ በቤተሰብ አስተዳዳሪነት

የምትገኝዋ የገበሬ ሴት በአመዛኙ መረጃውን
 የምታገኘው በወንድ ዘመድ አማካይነት ነው።
 ጥያቄው ምክር አገልግሎቱም ሆነ ሥልጠናው
 ለወንዶች የመስጠቱ ብቻ ሳይሆን፤ ያንን አዲስ
 ሁኔታ ሴቶች የሚሰጡበት አጋጣሚ እንኳን ውሱን
 መሆኑ ነው። ሠልጣኞቹ ወይም ምክር
 አገልግሎቱን የተቀበሉት ገበሬዎች ለሚስቶቻቸው
 ወይም በግብርና ሥራ ላይ ለሚሳተፉ ሴቶች
 ያገኙትን ዕውቀት ለማካፈል/ ለማስተላለፍ
 የሚያደርጉት ጥረት አናሳ ሆኖ መገኘቱን
 ያመለክታል።

3.2.3 የአመጋገብ ሥርዓት(Caloric Distribution)

በቤተሰብ አባላት መካከል ምግብ በአመዛኙ በዎታና
 በዕድሜ ላይ በመመሥረት የሚከፋፈል በመሆኑ፤
 ለያንዳንዱ የቤተሰብ አባል የሚቀርበው ምግብ
 ከሰውነት አቋምና ፍላጎት (Energy
 requirement) ጋር የተመጣጠነ አይደለም። ሴቶች
 ሁልጊዜ ከባሎቻቸውና ከልጆቻቸው ከተረፈ
 ስለሚመገቡ፤ በምግብ ማነስ ከወንዶች የበለጠ
 የሚጉዱ ሲሆን፤ በተጨማሪ በሥራ ብዛትና ክብደት
 ስለሚጠመዱ በተለይ በኢኮኖሚው ዘርፍ ያላቸው
 ብቃት ዝቅተኛ ሆኖ ይገኛል።
 በአመጋገብ በሴቶች ላይ ያለው ማዕቀብ
 እንደትክክለኛ ስለሚወሰድ በዚህ ረገድ ያለውን
 ይትበህል ለማስታወስ ያህል፤ የሚከተለው ቀርቧል።

- "የሴት ምራቋ ወፍራም ነው።"
- "እረሳቸውና ልጅ ባል ማግባቷን፣ ገበሬው ሳይገባ በላቸው እራቷን።"

3.2.3 ለመኖር ያለው ዕድልና ተፈላጊነት (Life)

በአብዛኛው የገጠር አካባቢ ሴቶች የሚሰሩት ገና ልጅነታቸውን ሳይጨርሱ (ከ9-12 ዓመት) ስለሆነ፣ ለአካላዊና ለአእምሯዊ ችግር በቀላሉ የመጋለጥ ዕድል ይገጥማቸዋል። ከዚህ የተነሳም በእርግዝናና በወሊድ ጊዜ እገዛ ባለማግኘት ባልጠነከረ የማህፀን አካላቸው ሳይ ጉዳት ከመድረሱም ሌላ ለሞት አደጋም የመጋለጡ ሁኔታ ሰፊ ነው። ይህን ሁኔታ የሚያባብሰው ደግሞ በእርግዝና ጊዜም ሆነ ከዚያ በፊት ያልተመጣጠነ ምግብ ከማዘውተር ወይም በምግብ ማነስ ከመጉዳት በተጨማሪ ሰውነታቸው በሥራ ጫና ከመጠን በላይ ተዳክሞ መገኘቱ ነው።

በዚህ በሀገራችን በአብዛኛው ቦታ ከሴት ይልቅ ወንዶች ሲወለዱ በቤተሰብ አካባቢ የበለጠ ደስታ እንደሚሰፍን ይታወቃል። የዚህ ዓይነት አመለካከት በሀገራችን ብቻ ሰፍኖ የሚገኝ ሳይሆን፣ ከኛ በልማት ዕድገት በተሻሉት በሕንድና በቻይናም ወላጆች ሴቶች ልጆች ደጋግመው መውለዳቸው ሀፍረት ስለሚያስከትል ለሞት የሚዳረጉበት ሁኔታ እንዳለ በሰፊው ይነገራል። በመሆኑም ፣ ለምሳሌ ሕንድ አገርን በአጠቃላይ ብንወስድ ለእያንዳንዱ 100 (አንድ መቶ) ወንድ ያሉት ሴቶች በአማካይ 93 (ዘጠና ሶስት) ብቻ ናቸው።

3.3 የመረጃ ማሰባሰብ ተፈላጊነት

ከፍ ብሎ ከቀረበው የትንታኔ ርዕስ በመነሳት በጉልበት ኃይል አጠቃቀም ፣ በመረጃ ግኝት ፣ በአመጋገብ ሥርዓትና በአጠቃላይም በአንፃራዊ መልኩ ተመቻችቶ በመኖር አኳያ እንደ ኢትዮጵያ በአሉ በልማት ወደኋላ በቀሩ ሀገሮች ሴቶች ከወንዶች በበለጠ ለጉዳት የተጋለጡ መሆናቸውን በመረዳት የልማት ስልቶችን ተግባራዊ ለማድረግ የሚያስችሉ ወቅታዊ መረጃዎችን ማሰብሰብ ተቀዳሚ ተግባር ሊደረግ እንደሚገባው ይታመናል። ይህም ማለት ለሚከተሉት ጥያቄዎች መልስ መገኘት እንደሚኖርባቸው ሴቶች በልማት ላይ ትኩረት የሰጡ ባለሙያዎች /ተመራማሪዎች ይስማሙበታል።

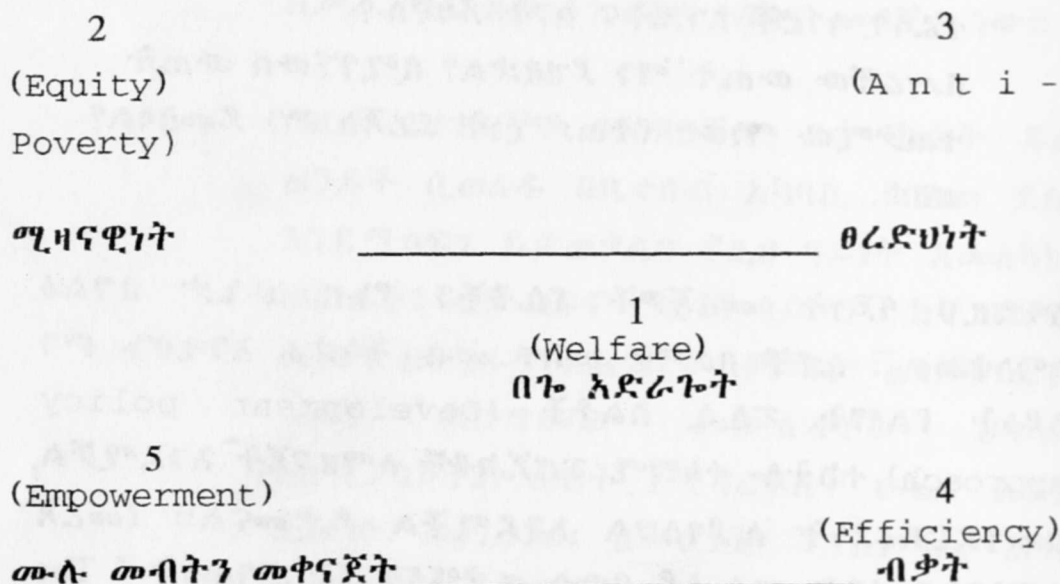
- የሴቶች ፣ የወንዶችና የሕፃናት የሥራ ድርሻ ምንድነው?
- እነዚህን ተግባራት ለማከናወን የሰው ኃይል ገንዘብና ሌሎች ተፈላጊ ነገሮች እንዴትና ከየት ይገኛሉ?
- በሥራቸው ውጤት ማን ያዘበታል? በሚገኘውስ ውጤት ተጠቃሚው ማነው? የተጠቃሚነት ደረጃስ ምን ይመስላል? ወዘተ.

እንደዚህ ዓይነት መረጃዎች የሴቶችን የኑሮ ሁኔታ በግልፅ በማስቀመጥ ፣ ሴቶች በልማት ውስጥ ሙሉ ተሳታፊ እንዲሆኑ ምን ዓይነት የልማት ፖሊሲ ስልቶች (Development policy approach) ተከትሎ ተስማሚ ፕሮጀክቶች ለማዘጋጀት እንደሚቻል በመንደርደሪያነት ሊያገለግል እንደሚችል ይታመናል። (መረጃ በማሰባሰብ ረገድ ሥራ ላይ በውል ጠቃሚነቱ የተረጋገጠላት " The Harvard Analytical Frame work" በአባሪ 2 ተያይዟል።

4. ከተግባራዊ ሂደቶች ከመነሳት በጥናት የተደረሰባቸው የልማት ፖሊሲ ስልቶች

ሴቶች በልማት ሙሉ ተሳተፊ እንዲሆኑ ሥርዓቱ የፈጠረውን አድሎ አሸንፈው ከተጽዕኖ መላቀቅ እንዳለባቸው በመታመኑ ፣ ባለሙያዎች /ተመራማሪዎች በጥናት የደረሱባቸውን ተወራራሽ የሆኑ የልማት ፖሊሲ ስልቶችንና የፕሮግራም ማስፈጸሚያ ስትራቴጂዎችን በጽሑፍ አስፍረውታል። በዚህ ርዕስ ሥር ግን ትኩረት ሰጥተን የምናየው ካሮሊን ሞሰር በሶስተኛ ዓለም ተግባራዊ ሊደረጉ የመጡትን የተለያዩ የልማት ስልቶችን ነው።

ስልቶቹ ስድስት ሲሆኑ ፣ በሥዕላዊ መግለጫና በቅደም ተከተል ማብራሪያ በመጻፍ እንደሚከተለው ለማስረዳት ይሞክራል፡-

ሴቶች ልማት ፖሊሲ ስልት (WID Policy Approach)

4.1.1

በጎ አድራጎት (Welfare) ይህ የልማት ስልት በአመዛኙ የሴቶችን ተቀዳሚ ፍላጎት (Practical Gender needs) ከማርካት ጋር የተያያዘ ሲሆን፤ እ.ኤ.አ ከ 1950 እስከ 1970 ባሉት ህያዊ ዓመታት ሴቶችን በልማት ውስጥ እንዲሳተፉ የሚያደርጋቸው ብቸኛ ስልት ተደርጎ ከመወሰዱም ሌላ በአሁኑ ወቅትም የተቀባይነት ደረጃውን እንደጠበቀ (skill widely used) የሚገኝ ነው።

ስልቱ በተለይ ሴቶች ከእናትነታቸው አኳያ ተመጣጣኝ ምግብ ማግኘት እንደሚገባቸውና በቤተሰብ ምጣኔ ትምህርት ግንዛቤያቸው ዳብሮ የወሊድ ቁጥጥርን ተግባራዊ እንዲያደርጉ ከማገዝ ጋር የተያያዘ ነው። ምንም እንኳን የፖሊሲ ስርዓቱ ሴቶችን እንደ ንቁ የልማት ተዋንያን የማይመለከታቸው ቢሆንም፤ ጤነኛ እናቶች በመሆኖ ልጆቻቸውንና ሌሎች የቤተሰብ አባላትን በሚገባ ተንከባክበው በማሳደግ ለመጨው ትውልድ አስተማማኝ ዜጋ እንዲሆን ዕድሉን የሚሰጥ ነው።

4.1.2

ሚዛናዊነት (Equity) ይህ ስልት በተለይ እ.ኤ.አ ከ1975 እስከ 1985 በሴቶች የመጀመሪያው አሥርተ ዓመት (UN Decade For Women) ጋር በተያያዘ ሴቶች በልማት ንቁ ተሳታፊ መሆን እንዳለባቸው በማስገንዘብ ሚዛናዊ በሆነ መልኩ ዕድሉ እንዲሰጣቸው የመንግሥትን ጣልቃ ገብነት የሚጋብዝ ነበር። የሴቶች የእናትነትና የአምራችነት ሚና ልዩ ትኩረት ይሰጣል።

የሴቶችን ዘለቄታ ፍላጎት (Strategy Gender needs) በማስገኘት ረገድ ማለትም የፖለቲካዊና የኢኮኖሚያዊ ነፃነት ለሴቶች ከመስጠት አኳያ በሴቶችና በወንዶች መካከል ያለውን ልዩነት በማጥበብ ረገድ መንግሥት ሊጫወት የሚገባው ሚና ወሳኝ እንደሆነ ይገመታል። ሴቶችም በመንግሥታዊና መንግሥታዊ ባልሆኑ የሥራ መስኮች ተሳትፏቸው ሊዳብር እንደሚገባም ስልቱይጠቁማል። ሴቶችበሕግ ፊት መብታቸው ቢታወቅ ፣ ትምህርት የማግኘት ዕድላቸው ከተሻሻለ ፣ ወዘተ ከድህነት በመላቀቅ በአገር ልማት (Main Stream Development) የመሳተፍና ከኢኮኖሚ ዕድገቱም ተጠቃሚ ሊሆኑ እንደሚችሉ ያሠምርበታል።

- 4.1.3 ፀረ ድህነት (Anti Poverty) እ.ኤ.አ ከ1970 ጀምሮ ተግባራዊ እየሆነ የመጣና በአሁኑ ጊዜም መጠነኛ ተቀባይነትን ያገኘ ነው። ስልቱ የሴቶችን ድህነት በጽኑ የሚያያይዘው ከኋላቀርነት ጋር ሲሆን፣ ከጭቆና (subordination) ጋር ያለውን ጥያቄ ወደጉን በመተው የአምራችነት ሚናቸውን በማጉላት የተነደፈ ስልት ነው።

ሴቶች ተቀዳሚ ፍላጎታቸውን (practical Gender Needs) ለማሟላት የገቢ ምንጭ የሚያገኙበት ሥራ ላይ እንደሚሳተፉና በተለይም በአነስተኛ ገቢ ማስገኛ ፕሮጀክት ላይ የሚያደርጉት ተሳተፎ ለስልቱ ተፈጻሚነት ወሳኝነት እንዳለው በግልጽ ተቀምጧል።

(ከ4.1.1 - 4.1.3 ከፍ ብለው የተዘረዘሩት ስልቶች በአንድ ርዕስ ስር/ዓይነት I (Type I) ሥር ይጠቃሉ)

4.1.4 ብቃት (Efficiency) ይህ የልማት ዘዴ ራሱን ችሎ በአንድ ርዕስ ሥር/ ዓይነት II ተብሎ የሚጠራ ነው። ስልቱ እ.ኤ.አ ከ1980 በኋላ ተግባራዊ እየሆነ የመጣና ከሁሉም በበለጠ ተቀባይነት ያገኘ (most popular approach) መሆኑ ይነገርለታል።

ልማትን ጠቃሚና የተፈጻሚነት ደረጃውንም ከፍ ለማድረግ ከተፈለገ ፣ የሴቶች ተሳትፎ ከሚካናዊነት አኳያ መታየት ያለበት ሲሆን ፣ ሴቶችን ወደ አምራችነት የማሸጋገሩ ሂደት የብቃት ደረጃቸውንም ከፍ ከማድረግ ዕድል መገኘት የተያያዘ እንደሆነ ነው።

የሥራ ድልድልና ሥልጠናን በሚመለከቱ ጉዳዮችም ወንድና ሴት በአግባቡ በእኩል መታቀፍ እንዳለባቸውና በባህል በኢኮኖሚና በፖለቲካ ተጽዕኖ ሳቢያ አንዱ የበላይ ሌላው የበታች መሆን እንደሌለበት ግንዛቤ ውስጥ ቢገባም፤ በተለይ የኢኮኖሚ ማሻሻያ ፕሮግራም (Structural Adjustment) ተግባራዊ በሚሆንበት ወቅት ተከትለው የሚመጡት እንደሥራ ኃይል ቅነሳ ፣ የአገልግሎትና የማምረቻ ተቋማት ወደግልጽ ባለቤትነት መለወጥ ፣ በዘመናዊ ቴክኖሎጂ (Capital Intensive) ላይ የተመሠረተ የምርት ሂደት መስፋፋት ፣ ወዘተ በሰው ኃይል አጠቃቀም ላይ

የሚያስከትሏቸው ለውጦች ከጉለበታቸው ለ የሚሸጡት ፣ የሚለውጡት ወይም የሚገዙ የሌላቸውን የኅብረተሰብ ክፍሎች ለከፍተኛ ችግ ያጋልጣሉ። በተለይ ሴቶች የእነዚህ እርምጃዎ ተጠቂ ከመሆን አያመልጡም።

የኢኮኖሚ ማሻሻያ ፕሮግራሙ የገበያ ኃይሎች ተደምሮ በደህው የኅብረተሰብ ክፍል ላይ ሊያደር የሚችለውን ችግር ለማቃለል ፣ በዓለም ባንክ (W ደረጃ እንኳን፡-

- የእህል ዋጋን በተመጣጣኝ ዋጋ ለተጠቂው የኅብረተሰብ ክፍል ለማቅረብ መንግሥት ድጎማ ማድረግ እንዳለበት (food subsidies)
- ችግር ማስታገሻ ፕሮግራሞች (safety net programs) ሊቀየሱ እንደሚገባ ፣
- የፕሮጀክት ተጠቃሚዎች ሁኔታ ሲገመገም ቅድሚያ ለባሰባቸው (የደህ ደህ) ከተሰጠ ችግሩን ለመቋቋም እንደሚያስችላቸው ፣ ወዘተ... ምክር የሚለገስ ሲሆን ፣ የዓለም ባንክ ከሌሎች እርዳታ ሰጪ ድርጅቶችና በተለይም ከተባበሩት መንግሥ የልማትና ዕርዳታ ድርጅቶች (UNICEF, UNDP, UNESCO, WHO etc) ጋር ሥራውን በማቀናጀት ድህነትን በማቃለል ሂደት እንደሚሳተፍ ይታወቃል።

4.1.5 ኃይልን መቀዳጀት (Empowerment) ይህ የልማት ሰዓት ራሱን ችሎ በአንድ ርዕስ ሥር/ ዓይነት

III ተብሎ የሚጠራ ሲሆን ፤ እ.ኤ.አ ከ1975
 ጀምሮ በ1980ዎቹ ደግሞ እየተስፋፋ ፤ አሁን
 ባለንበትም ወቅት የተቀባይነት ደረጃውን ጠብቆ
 (skill limited popularity) ግንዛቤ ላይ
 የሚገኝ የልማት ፖሊሲ ስልት/ዘዴ ነው።

ስልቱ ሴቶች ያለባቸው ተጽዕኖ ከወንዶች ጋር የተያያዘ ሳይሆን ፤
 በየታዊ ሚና ላይ ተመሥርቶ ያለውን የሥራ ክፍፍል ከኋላቀር
 ሥርዓትና አስተሳሰብ ጋር መገናኘቱን አምኖ በወንዶችና በሴቶች
 መካከል እኩልነትን ለማምጣት ሴቶች የተሳተፈ ዕድል ሊኖራቸው
 እንደሚገባ ያውምርበታል። የሴቶች ሶስትዮሽ ሚና (triple notes
 of women) ማለትም ፤ የእነትነት ፤ የአምራችነትና ሕብረተሰብን
 በመምራትና በአስተዳደር የሚያደርጉት እንቅስቃሴ ዘለቄታ
 ፍላጎታቸው (Strategie needs) እንዲሟላ ከተፈለገ ፤
 በተዘዋዋሪ መልኩ ከኅብረተሰብ ታህታይ መዋቅር (grass root
 level) ጀምሮ ከታች ወደላይ ባለ እንቅስቃሴ ሁሉ ተሳትፎ
 በማድረግ ተቀዳሚ ፍላጎታቸውን (practical needs) እያሟሉ
 መምጣት እንዳለባቸው ነው። ይህም ማለት የሴቶች እንቅስቃሴ
 ከመነሻ እስከመድረሻ ሳይቋረጥ በሂደት የብቃት ደረጃቸውን
 በማሳደግ በሕይወታቸው ላይ ሙሉ ቁጥጥርን አቀዳጅቶ ኃይል ወይም
 በራስ የመተማመን ሁኔታ ሊፈጠር ሲችል ነው። ይህን ኃይል
 የማቀናጀት ሂደት መሠረታዊ፡ፈላጎት እስኪሟላ ተብሎ የሚጠበቅ
 ሳይሆን፤ በምርት እንቅስቃሴ ከመሳተፍ ጋር አብሮ እየዳበረ መምጣት
 እንዳለበት ነው። ጨቋኝ ሥርዓትን መዋጋትና በአሸናፊት መወጣት
 እንደሚገባ ያውምርበታል።

ከፍ ብሎ የተዘረዘሩት የልማት ፖሊሲ ስልቶችን ተግባራዊ ለማድረግ
 በአባሪ 3 ተያይዞ የሚገኘው ሠንጠረዥ (Frame Work)
 ለፕሮግራሞች/ ለፕሮጀክቶች አጠናንና አፈጻጸም ጠቃሚ የሆነውን

የመተንተኛ መሣሪያ መሆኑንና ፍሬምወርክ (Framework) መጠቀሙ አመርቂ ውጤትም እንደሚያስገኝ እንደ ኬንያዊቷ ሳራ ሴንግዌ ያሉ በሳል ተመራማሪዎች ይመክራሉ። ይህ በመተንተኛ መሣሪያነቱ የቀረበው ፍሬም ወርክ (Framework) ሴቶች ከደካማ የልማት ተዋንያንነት (ከበጉ አድራጎት ገጽታ ስንሳ) ወደ ጠንካራ የልማት ተዋንያንነት ለመሸጋገር የመሳተፍ ዕድሉን አግኝተው በተናጠል ሳይሆን በኅብረት የአስተሳሰብ አድማሳቸውን አስፍተው/ንቃተ ጎሊናቸውን አዳብረው ናቸው። በልማት እንቅስቃሴ I ውስጥ (በፕሮግራሞች/በፕሮጀክቶች) ከመነሻ እስከ መድረሻ ተሳትፈው ሕይወታቸውን ለመቆጣጠር እንደሚበቁ ከስትራቴጂ አኳይ በግልጽ ተተንትኖ የቀረበ ነው። ይህ ፍሬም ወርክ ታህሳስ /87 በወጣው የሴቶችና ልማት ልዩ ዕትም መጽሔት የታዩ ሚናና ልማት በሚለው ጽሑፍ (article) በስፋት ተብራርቷል።

4.2 በአገራችን ሴቶችን በልማት ሊያሳትፍ የሚችል ብሔራዊ የሴቶች ጉዳይ ፖሊሲ መውጣትና ተግባራዊ እንቅስቃሴ

4.2.1 በአገራችን የተቀረበው ፖሊሲ

በብሔራዊ ሴቶች ጉዳይ ፖሊሲ ዓላማዎች በግልጽ እንደተቀመጠው፡፡
(በአጭሩ የቀረበ)

- ሴቶች በማንኛውም መስክ እኩልነታቸው እንዲረጋገጥ ሁኔታው እንዲመቻችና ሕጋዊ ድጋፍ እንደሚያገኙ፡፡
- በተለይም የገጠሯ ሴት መሠረታዊ የሆኑ ማህበራዊ አገልግሎቶችን እንድታገኝና የሥራ ማቃለያ ሊሆን የሚችል በተስማሚ ቴክኖሎጂ እንድትጠቀም ሁኔታዎች እንደሚመቻቹ፡፡

የቆየውን ኋላቀር አስተሳሰብ ደረጃ በደረጃ ለውጦ ሴቶች
በውሳኔ ሰጪነት ከዝቅተኛ እስከ ከፍተኛ መንግሥታዊ
ሥልጣንና አስተዳደር ውስጥ በብዛት እንዲገቡ ለማድረግ፤

መንግሥት እንደመንግሥትነቱ የሴቶችን ችግር ደረጃ በደረጃ
ለመቀየር ያወጣው ነው። ፖሊሲውን ለመከታተልና ለማስፈጸም
በመንግሥት መ/ቤትና በክልል መስተዳድሮችም ጭምር የሴቶችን
ጉዳይ የሚከታተል መዋቅር ዘርግቷል። በፖሊሲው ውስጥ
የታቀፉትን የትኩረት አቅጣጫዎች አባሪ 3 ሀ ላይ ከተመለከቱ
የልማት ስልቶች ጋር በማገናዘብ ለመገምገም ይቻላል።

ይህ ሁሉ ቅድመ ዝግጅት ሴቶች በልማት መስክ በተገቢው መንገድ
እንዲካፈሉ የጤንነት ፣ የትምህርት ፣ በሥራ የመሳተፍ እድል ፣
ሕጋዊ መብትና በመብት የመጠቀም ዝግጅትና ሌሎች አስፈላጊ
የሆኑ ነገሮች ሁሉ በሂደት በማሟላቱ ሂደት ላይ የራሱ በጉ
አስተዋፅዖ እንደሚኖረው የሚጠበቅ ሲሆን ፣ የተዘረጉት የሴት ጉዳይ
መዋቅሮች እንዳንድ ጅምር እንቅስቃሴዎችን እያካሄዱ መሆኑ
ይታወቃል።

በተለይ ድርቅንና በዚሁ ሳቢያ የሚከተለውን ረሀብ ለመከላከልና
ለማስወገድ፣ በዋነኛነት የረሀብ መነሻ የሆነውን ድህነት ለመዋጋት
በሚያስችለው የአደጋ መከላከልና ዝግጅት ፖሊሲ ዙሪያ ብዙ
ለመሥራት እንደሚቻል ሊጤን ይገባል።

ፖሊሲው የሚገኘውን ዕርዳታ ከልማት ጥረቶች ጋር ለማቀናጀትና
የአደጋ መከላከል ፕሮግራሞች ከቀጣይ ትልሞች ጋር እንዲጣመሩ
ለማድረግ መንግሥታዊ ካልሆኑ ድርጅቶችና ከዓለም አቀፍ
ህብረተሰብ የሚገኘውን ድጋፍ ለኅብረተሰቡ የሥራ ዕድልን

ከማስገኘት አኳያ ለመጠቀም ቅንጅታዊ አሠራር ማጥፋትን ይጠይቃል።

4.2.2 ሴቶች በልማት ስለማሳተፍ ያለው ግንዛቤና በተግባራዊ እንቅስቃሴ ሊወገድ ስለሚገባቸው አንዳንድ ማነቆዎች፡-

ሀ) ሴቶች በልማት በሚል ርዕስ ጥናቶችን ያካሄዱ ብዙ ተመራማሪዎች ፣ ሴቶች በተለያዩ የሥራ መስኮች በብቃት ለመሳተፍ እንዲችሉ ፣ መጀመሪያ በራሳቸው ላይ የአስተሳሰብ ለውጥን ማምጣት እንዳለባቸውና ባህልና ልምድ ዝቅ አድርጎ ካስቀመጣቸው ቦታ መንጭቀው መውጣት እንዳለባቸው ያሳስባሉ። ለዚህ ግኝት ወሳኝ ሥልጠና እንደሆነ የሚነገር ሲሆን ፣ ከዚህ ጋር በተያያዘም የራሳቸውን ምንጭ ከፈጠሩበት ካጉለበቱ በህብረተሰቡ ውስጥ የመታወቅና የመከበር ዕድላቸው ከፍ ብሎ በአመራር ደረጃም ለመቀመጥ ያላቸው ዕድል የሰፋ እንደሚሆን ነው።

ይህ የሴቶች የራሳቸውን የገቢ ምንጭ ፈጥሮ የመጠቀሙ ሂደት ግን በተጓዳኝ ከሌሎች መሠረታዊ የሆኑ ልዩ ልዩ ማህበራዊ አገልግሎቶች መሟላትና ከሥራ ማቃለያ ተስማሚ ቴክኖሎጂ ጋር ካልተቆራኘ ፣ የሴቶችን የሥራ ጫና የበለጠ ሊያባብሰው እንደሚችል ይታወቃል። በመሆኑም ፣ የገቢ ምንጭ ፈጥሮ ሴቶችን ማሳተፍ የታለመለትን ግብ እንዲመታ ከተፈለገ የልማት እንቅስቃሴው (ፕሮግራም/ ፕሮጀክት) ከመጀመሩ በፊት ሁኔታዎች በትክክል መገምገም (through situation analysis) እንደሚኖርባቸው ነው። በግምገማ ወቅት ሊነሱ የሚገባቸው ጥያቄዎች የሚከተሉት ሊሆኑ ይችላሉ -

- ሴቶች የገቢ ምንጭ በሚያስገኝ ሥራ ላይ ቢሳተፉ ፤
ሌሎች በቤት ውስጥ ሊከናወኑ የሚገባቸው
ሥራዎች በቂ ትኩረት ያገኛሉ ወይ?

- በቤት ውስጥ ሊሠሩ የሚገባቸው እንዳንድ ሥራዎች
በቂ ትኩረት ያለማግኘት ዕድል ቢገጥማቸው ፤
በቤተሰብ ግንኙነትና በልጆች እንክብካቤ ላይ
የሚያስከትሉት ችግር ምንድን ነው?

- የሴቶችን የጊዜ ጥበት ለማቃለል ምን ዓይነት
መሠረታዊ የሆኑ አገልግሎቶች ሊሟሉ ይገባል?
ተስማሚ ቴክኖሎጂ መጠቀም ሁኔታውን
ያሻሽለዋል? እንዴት? ወዘተ...

ከላይ ከፍ ብሎ በጥያቄ መልክ የቀረቡት ጉዳዮች የሚያመለክቱት
ነገር ቢኖር ፤ በአንፃራዊ መልኩ በአጠቃላይ ለመላው ኅብረተሰብ
ሊሟሉ የሚገባቸው መሠረታዊ የሆኑ ልዩ ልዩ አገልግሎቶች ፤
ማለትም ፤

- በአቅራቢያ ንፁህ ውሃ የማግኘት ዕድል መኖር ፤

- ማገዶ ቆጣቢ መድጃ መጠቀም ወይም ሌላ የማገዶ
ምን (እንደ ነጭ ጋዝ) መደራጀት ፤

- የእህል ወፍጮ መቋቋም ፤

- የጤናና የትምህርት አገልግሎት መኖር ወዘተ...))

ከሌሉ በተለይ የገጠር ሴቶች የራሳቸውን የገቢ ምንጭ
ለመፍጠርና በኢንፎርማል ሴክተሩ ውስጥ እንኳን
ለመሳተፍ ዕድላቸው ሰፊ እንዳልሆነ ነው። በከተሞች
አካባቢ ግን ተፈላጊ የሆኑ መሠረታዊ ልማቶች ከሞላ

ጉድል ስለሚገኙ ፣ እስከ 60% የሚሆኑ ደህ የከተማ ሴቶች በኢንፎርማል ሴክተሩ ውስጥ በመሳተፍ ላይ እንደሚገኙ ይታወቃል። (በስውር/ኢንፎርማል የሥራ ዘርፍ ውስጥ በዋናነት የሚካሄዱ ሥራዎች ፣ ዕደጥበብ ፣ ንግድ የቤት ውስጥ ግርድና ሥራና ሴቶች አዳሪነት ናቸው። ንግድ ሥራ ከተለጣፊ ሱቅ ፣ ከጉልት ጋር የተያያዙ በአነስተኛ ካፒታል የሚንቀሳቀስ ሥራን ብቻ ያካትታል)።

ለ) የገጠር ሴቶችን የሥራ ጫና ለማቃለል ታስቦ ጥቅም ላይ የዋሉ አንዳንድ የቴክኖሎጂ ግኝቶች በሚያሳርፉት አላስፈላጊ ተጽዕኖም ፣ የልማቱ እንቅስቃሴዎች ከመጀመራቸው በፊት በቂ ግምገማ ሊደረግባቸው እንደሚገባ ሁኔታዎች እያስገደዱ መጥተዋል። ለምሳሌ የእህል ወፍጮ በሚቋቋምበት ወቅት ፣ እህሉን ከመፍጨት ካለባቸው የሥራ ጫና የሚገላገሉት ሴቶች እንደሚሆኑ ቢታወቅም ፣ የወፍጮ ቤቱን አመራር ጭምር በመያዝ እንደገቢ ማስገኛ ፕሮጀክት ተጠቅመው በገንዘቡ የማዘዝና ቀጥተኛ ተጠቃሚ የመሆኑ ሂደት አብሮ ካልታየ ፣ በልምድ በሴቶች የሚሠራው ሥራ ለወንዶች እንደሚመቻችና ከተስማሚው ቴክኖሎጂ የሚያገኙትም ጥቅም ጉድሉ/ክፊል ብቻ ሆኖ እንደሚቀር ለመገመት አያስችግርም። ስለሆነም ፣ ሴቶችን በተቋቋመው ወፍጮ ሙሉ ተጠቃሚዎች ለማድረግ ፣ ተቀዳሚ ተጠቃሚ ከሆነው የአካባቢ ኅብረተሰብ ክፍል (ማለትም ሴቶች) መካከል የአመራር ኮሚቴ እንዲመረጥ በማድረግና በቀላል በሂሳብ መዝገብ አያያዝ ፣ ጥገና ፣ አጠቃላይ አመራር ወዘተ... ሥልጠና በማካሄድ ተጠቃሚው ክፍል የሥራውን እንቅስቃሴ በመከታተል በሚገኘው ገቢ ለምሳሌ

የቁጠባና ኅብረት ሥራ ማኅበር አደራጅቶ ሴቶች ለራሳቸው ገቢ የሚያገኙበትን ሁኔታ መፍጠር ይቻላል።

ለዚህም ነው ማንኛውም የቴክኖሎጂ ግኝት ሥራ ላይ ከመዋሉ በፊት ለሚከተሉት ነጥቦች ትኩረት መስጠት ያስፈልገው፡-

- ቴክኖሎጂ ያመጣውን መሣሪያ በመጠቀም ሥራውን የሚያከናውነው ማነው?
- የሥራው ቦታ የት ነው?
- ሥራው የሚከናወንበት ሰዓት መቼ ነው?
- ለሥራው አስፈላጊ የሆነው ዕውቀት/ሥልጠና የተሰጠው ለማነው?
- በማኅበራዊ ሕይወት ላይ ወይም በግንኙነት ላይ ቴክኖሎጂው ያስከተለው አላስፈላጊ ተጽዕኖ በምን ሊተካ ይችላል?

5. መደምደሚያ

ተደጋግሞ እንደተነገረው ፣ በአንድ ሀገር ላይ የልማትና የዕድገት እንቅስቃሴዎች በተሟላ መልኩ ተካሂደው በኅብረተሰቡ ሕይወት ላይ መሻሻልን ሊያመጡ የሚችሉት ፣ ግማሽ ያህሉን የሀገሪቱን ሕዝብ ወደ ጌን በመተው እንዳልሆነ ይታወቃል።

በአገራችን ሴቶች በልማት ውስጥ የሚያደርጉትን ተሳትፎ ለማጎልበት በመንግሥት በኩል ብሔራዊ የሴቶች ጉዳይ ፖሊሲን በማውጣትና ለአፈጻጸምም ተስማሚ መዋቅር በመዘርጋት አመቺ ሁኔታ እንደተፈጠረ በ4.2.1 ላይ በሰፊው ተብራርቷል።

መንግሥት በመንግሥትነቱ ከሚያካሂዳቸው የራሱ የልማት እንቅስቃሴዎች ባሻገር ፣ መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶችም በልማቱ ሂደት አጋዥ የሆኑ ፕሮግራሞችና ፕሮጀክቶችን በመዘርጋት በየክልሉ እንደሚንቀሳቀሱ ይታወቃል። ድርጅቶቹ በተለይ በጤና ፣ በትምህርት ፣ በቤተሰብ ምጣኔ ፣ በሙያ ሥልጠና የተቀናጀ የገጠር ልማት እንቅስቃሴዎችን የሚያካሂድ ሲሆን ፣ በተለይ ለሴቶች የብድር አገልግሎቶችን በመስጠት የራሳቸውን ገቢ የሚያገኙበት መንገድ በማመቻቸት ላይ ይገኛሉ።

አብዛኞቹ መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች በየክልሉ ከሚገኙ መሥሪያ ቤቶች ጋር የቅርብ ግንኙነት በመፍጠር ፣ መንግሥት መሠረታዊ አገልግሎቶችን ለማዳረስ አቅሙ ባልጉለበተበት አካባቢ ሠራቸውን የሚያከናውኑ ሲሆኑ ፣ ቆስቋላ ሕይወት የሚሠሩትን ብዙሀን የገጠር ሴቶች የማግኘት ዕድላቸው ከፍተኛ ያለ ነው። በመሆኑም ፣ ከእነዚህ መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች ጋር በየክልሉ የተቋቋሙ የሴቶች ጉዳይ ቢሮዎች የተቀናጀ ግንኙነት (networking) መፍጠር በብሔራዊ ሴቶች ጉዳይ ፖሊሲ ውስጥ የተካተተውን ዓላማ ለማራመድ ከክትትል አኳያ ወሳኝነት እንደሚኖርው ነው።

በተለይ ከቅርብ ጊዜ ወዲህ ፣ በመንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች (NGOs) አካባቢ የአንድን አካባቢ ኅብረተሰብ ፍላጎት እጥንቶ ተስማሚ ፕሮጀክቶችን ለማዘጋጀት ፣ "ተሳትፏዊ የገጠር ግምገማ" (participations Rural Appraisal) የአጠናን ሞዴልን የመጠቀሙ ሂደት እየጉላ የመጣ ሲሆን ፣ ይህን ሞዴል በስፋት በመጠቀም ረገድ ጎረቤታችን ኬንያ ቀደምትነት እንዳላት ይታወቃል።

የዚህ ሞዴል ሂደት የብዙሃኑን ሕብረተሰብ ክፍል ፍላጎት ላይ የተመሠረተ ፕሮግራም/ፕሮጀክት ለማዘጋጀት የሚያስችል እንደመሆኑና ለሴቶች የተሳትፎን ዕድል ስለሚያስገኝ ጠቀሜታ እንዳለው በመገመት እንደሚከተለው ቀርቧል።

ሀ) የሞዴሉ ዓላማ

ተስተፋዊ የገጠር ግምገማ (PRA) እየተባለ የሚታወቀው ሞዴል የሚከተሉትን ዓላማ የያዘ ነው።

- ኅብረተሰቡ ከፕሮጀክቱ መነሻ ጥናት/ ተግባራዊ ምርመር ጀምሮ ጽሑፉ እስከሚጠናቀቅ ድረስ ይሳተፋል፤
- ኅብረተሰቡን በማነቃቃትና በማንቀሳቀስ (mobilization) የፕሮጀክቱን ዕቅድ ተግባራዊ ይደረጋል።

ለ) ቅድመ ዝግጅት

ከፍ ብለው የተመለከቱትን ዓላማዎች ተፈጻሚ ለማድረግ፤

- ጥናቱ ይካሄድበታል ተብሎ የተገመተውን አካባቢ በተመለከተ ቀዳማዊና ዳግማዊ መረጃዎች ከአካባቢው የግብርና፣ የጤና፣ የትምህር ወዘተ...ተጠሪ መ/ቤቶች ጋር በመሆን ይሰበሰባሉ (የመረጃ ዓይነቶች ለምሳሌ ቦታው ከዋና መንገድ ያለው ርቀት፣ የሰዎች ብዛት ወዘተ...)
- ከዚህ በተጨማሪ የመስክ መረጃዎች መሰባሰብም ለግምገማው ወሳኝ በመሆናቸው ከአካባቢው የኅብረተሰቡን ቋንቋ፣ ባህል፣ ሥነልቦና ጠንቅቀው የሚያውቁ መረጃ ሰብሳቢዎች ተመርጠው ስልጠና እንዲሰጣቸው

ይደረጋል (ለምሳሌ የተጠቃሚው ኅብረተሰብ ቁጥር 400 ሲሆን ፣ ለየመቶው ተጠቃሚ አንድ መረጃ ሰብሳቢ ይመረጣል)

- ከኅብረተሰቡ መሐከል መረጃን ለመሰብሰብ የሚረዳ አንድ አስተባባሪ ኮሚቴ ይመረጣል። የኮሚቴ ተመራጮች ኃላፊነት የአካባቢውን ሽማግሌዎችና ተደማጭነት ያላቸውን ሰዎች (ከወንድም ከሴትም) መጠቀምና በሚካሄዱ የቡድን ዓይነቶች መሳተፍ ይሆናል።

- ተሳትፏዊ ግምገማውን የሚሠራው ቡድን ይቋቋማል። ሰብሳቢ የፕሮጀክቱ ጥናት አስተባባሪ ባለሙያ ሲሆን፤ ሌሎቹ አባላት 2-3 አባላት ከግብርና ከጤና ፣ ከትምህርት ተጠሪ መ/ቤት ተወካዮች የአካባቢ ተደማጭ ሴቶችንና እንደአስፈላጊነቱ አስተርጓሚዎችን ያካትታል።

- መረጃ በማሰባሰቡ ሂደት ፣ ከመረጃ ሰብሳቢዎቹ ጋር አብረው የሚሠሩ በግብርና በሴቶችና ልማት ፣ በኢኮኖሚክስ የተመረቁ በሳል ባለሙያዎች የሚሳተፉ ሲሆን ፣ የፕሮጀክቱ ዶኪመንት በጽሑፍ በማዘጋጀቱም ሂደት በንቃት ይሳተፋሉ።

ሐ) ሞዴሉ መረጃ ለማሰባሰብ የሚጠቀምባቸው ዋና ዋና መሣሪያዎች
(PRA Tools)

የተመረጠው አካባቢ ለልማት ሊያበረክት የሚችለውን ፖቴንሻል (Potential) በትክክል ለማወቅና ለመገምገም በሚደረገው ጥረት ፣ ሞዴሉ የሚጠቀምባቸው መሣሪያዎች (Tools) የሚከተሉት ናቸው።

- የተፈጥሮ ሀብትን የሚያመለክት ማፕ (National Resource Map) ማዘጋጀት - ከኅብረተሰቡ ከተውጣጣ ቡድን ጋር በመሆን ፣ የአካባቢውን ድንበር የሚያሳይ ማፕ መሬት ላይ በጠመኔ (Chalk) በመሥራት በውስጡ የሚገኙ ተፈጥሯዊ ሀብቶች ማለትም እንደ ውሃ ምንጮች ፣ ተራራ ፣ ዛፎች ወዘተ... ያሉትን በተቻለ በትክክለኛው በታለማየት ጠቋሚ ምልክቶች ሥራ ላይ እንዲውሉ ይደረጋሉ። የድንበሩን ትክክለኛነት ለማረጋገጥ ከኅብረተሰቡ የተውጣጡ ተሳታፊዎች ተራራ ላይ በመውጣትና አካባቢውን በመቃኘት ንቁ ተሳታፊ እንዲሆኑ ይደረጋል።

- የባለንብረትነት/ የሀብታምነት ደረጃ ቅደም ተከተል ማውጣት (Wealth Ranking) ምንም እንኳን በጥቅሉ ሲታይ የኅብረተሰቡ አባላት (በቤተሰብ ደረጃ) ተመሳሳይ የኑሮ ደረጃ ላይ ያሉ ቢመስሉም ከተለያዩ ቡድኖች (ወንድ ፣ ሴት ፣ ልጆች) ጋር በሚደረግ የሀሳብ ልውውጥ ከአካባቢ ኗሪዎች መካከል በአንፃራዊ መልኩ የተሻለ የኑሮ ደረጃ ላይ የሚገኙና ተርፏቸው ገንዘብ የሚያበድሩ እንደመኖራቸው ያህል ፣ ማረሻ በሬና ከአምስት በላይ ከብቶች ያሏቸው ፣ አንድ ማረሻ በሬ ብቻ ያላቸው ፣ ማረሻ በሬ የሌላቸው ግን በጉች ብቻ ያላቸው ፣ ምንም ከብትም በግም የሌላቸውም እንዳሉም ሊደረስበት ይቻላል።

- የችግሮችን ቅደም ተከተል ማውጣት (Problem Ranking) ከኅብረተሰቡ የተውጣጡ ቡድኖችን በየታ በመለየትና እንዲሁም የልጆችን ቡድን ለብቻ በማዋቀር የኅብረተሰቡን መሠረታዊ አገልግሎቶችን ፍላጎት በመጠየቅ አስተያየት ከተመዘገበ በኋላ ፣ ቅደም ተከተል እንዲወጣላቸው ይደረጋል። ከየቡድኖቹ የተውጣጡ አባላትም ስምምነት ከደረሱበት በኋላ ያለውን ፍላጎት በግራፍ

አዘጋጅቶ እዚያው እራሳቸው እንዲተቹበት ማድረግ ይቻላል። ቬን ዲያግራም (Vein Diagram) ይህ ስዕላዊ መግለጫ በመጀመሪያ የመኖሪያ አካባቢን ተዘዋውሮ በማየት ካርታ መሥራትና ለቤቶች ቁጥር በመሰጠት ባለቤቱን ከነቤተሰቡ በመመዝገብ የሚደረግ እንቅስቃሴ ሲሆን ፣ ለሥራው መቃናት እንደመግቢያ በር የሚቆጠር ነው።

- ያሉና ሊኖሩ የሚችሉ አገልግሎቶችን ዝርዝር ማውጣት (Opportunities & Service Inventory) ባለው መሠረታዊ አገልግሎት ተጠቃሚው ማን እንደሆነ ካለ የጤናና የትምህርት ተቋሞች ጀምሮ ፣ በዕድርም አባላት ስላላቸው የመጠቀም መብት የሚወያዩበት መድረክ ሲሆን ፣ ውጤቱ ይመዘገባል ፣ ሴቶች በተቋማቱ ያላቸውንም የመጠቀም ዕድል በግልጽ ያሳያል።

ከዚህ በተጨማሪ ሞዴሉ ቡድን መሪ በበጋና በክረምት የሚያጋጥሙ ጥሩ ሁኔታዎችና ችግሮችን (Seasonal analysis) እንዲደረግ ከጋበዙ በኋላ ፣ ለአካባቢው ተስማሚ ፕሮጀክት ይነድፋል። ሥራ ላይ በሚውሉበትም ወቅት ፣ ከኅብረተሰቡ የተውጣጣ አስፈጻሚ ተደራጅቶለት ለፕሮጀክቱ ገንዘቡን የለገሰው ድርጅትና የወረዳው ተጠሪ መ/ቤቶች ቁጥጥር ፣ ምክርና ክትትል ፕሮጀክቱ ተግባራዊ ያደርጋል።

እዚህ ላይ ሞዴሉ የሚጠቀምባቸውን ዋና ዋና መሣሪያዎች ከሴቶች አመቺነት አኳያ በመከታተልና በአባሪ 2ና3 ሀናለ ተያይዞ የሚገኘውን ዓይነት Frameworks ሲሆን ፣ ይህንን አዛምዶ በጽሑፍ የማቅረቡ ኃላፊነት በኤክስፐርት ቡድኑ ውስጥ የምትሳተፈዋ የሴቶች በልማት (GAD Expert) ኤክስፐርት ተቀዳሚ ኃላፊነት ነው። ከወረዳ ተጠሪ መ/ቤት ተወካዮች መካከልም ጉዳዩ በቀጥታ

የሚመለከተው ክፍል ቅንጅታዊ አሠራርንና ግንኙነትን በመመሥረት አስተዋጽኦ ለማድረግ ሰፊ ዕድል እንዳለው ይታወቃል።

አባሪ 1

ANNEX I

(ኢትዮጵያ የሰው ሰብዕና ዕድገት ቁልፍ መመዘኛዎች)

ETHIOPIA: KEY INDICTORS OF HUMAN DEVELOPMENTT

ሀ) (የሰው ሰብዕና ዕድገት መለኪያ (ሰበዕመ))

A. HUMAN DEVELOPMENT INDEX (HDI)

HDI Rank	151
Life Expectancy at birth (year)	45.5
Adult Literacy Rate (%) 1990	66.0
Mean years of Shorting 1990	1.1
Literacy index	0.59
Schooling Index	0.08
Educauional Attainment 1990	1.26
Real GDP per capital (ppp\$) 1990	369
Adjusted real GDP per capita	369
Human Development Index	0.172
GNP per capita rank minus HDI rank	19

ለ) (የሰው ልጅ ሰብዕና ዕድገት ገጽታ)

B. PROFILE OF HUMAN DEVELOPMENT

% millions

Propulation with access to

Health Service (%) 1987-90	55	23.3
Population with access to Safe Water (%) 1988-90	18	42.4
Population with access to Sanitation(%)	17	42.9
Daily calorie supply as (% of requirements)198-90	73	
Combined primary and secondary enrollementration 1987-90	28	
Daily neswpaper circulation (per 1000 people) 1988-90	1	
Televisions (per 1000 people)	2	

ሐ) (የሰው ልጅን ሰብዕና ከሚያሳድጉ አገልግሎቶች የተገኙ ሕዝብ ብዛት)

C. PEOPLE OF HUMAN DEPRIVATION

	Millions
Population without access to health services 1991	23.1
Population without access to safe water 1991	42.4
Population without access to Sanitation 1991	42.9
Malnourished children under five 1991	4.3
Children not in primary of secondary school 1991	12.2

መ) (የሴቶች ሁኔታ)

D. STATUS OF WOMEN

Millions

Life expectancy at birth (years) 1990

47.1

Maternal mortality rate

(per 100,000 live births) 1988

900

Enrollment Ratio:

Primary (net) 1988-90

24

Secondary (gross) 1988-90

12

Tertiary science and engineering enrollment

(% female) 1987-88

11

Women in labour force (% of total) 1990

42

ወ) (አንድስታይ - ከባድታይ በግንጻር)

E. FEMALE - MALE GAPS:

Female as a percentage of males:

%

Life expectancy 1990

107

Population

102

Mean years of Schooling

Primary enrollment 1960

" " 1988-90

Secondary enrollment 1988-90

Tertiary enrollemtn 1988-90

Labour force 1990

4) (የገጠና ከከተማ ለማነፃፀር)

F. RURAL - URBAN GAP

Rural population as % of total (1991) 87

Population with access

to services (%): urban(1988-90) Rural (1988-90)

water 70 11

Sanitation 97 7

Health -

-

Rural-urban disparity

(100 rural-urban parity)

water (1988-90) 16

Sanitation (1988-90) 7

Health -

Child Nutrition -

ሰ) G.CHILD SURVIVAL AND DEVELOPMENT

(የሕፃን በሕይወት የመቆየትና ዕድገቱ)

Pregnant woman with prenatal care 1988-90	40
Birth attended by health personnel 1988-90	10
Low birth-weight babies 1986-90	10
Children breast-fed at 12-15 months	95
One-year-old immunized 1989-91	46
Children suffering from malnutrition 1980-91:	
- under-weight (under five)	38
- wasting (12-23 months)	19
- Stunting (24-59 months)	43
per 1000 live births	
Infants mortality rate 1991	125
Under five mortality rate 19990	220

ሸ) (የጤና አገልግሎት ገጽታ)

H. HGEALTH PROFILE

	%
Population with access to:	
Health services 1987-90	55
Safe Water 1988-90	18
Sanitation 1988-90	17
Population per doctor 1984-89	78.780
" " " 1984-89	5.390

Nurses per doctor 1984-89	14.6
Maternal mortality rate (per 100,000 live births) 1986	900
Public expenditure of health (as% of GDP):	
1960	0.7
1988-90	2.0

ቀ) (የብቂ ምግብ መኖር አስተማማኝነት)

I. FOOD SECURITY

Food production per capita index (1979-81-100) 1988-90	84
Agricultural production (as% of gDP) 1990	41
Daily calorie supply (as% of requirements) 1988-90	73
Food import dependency ration (%):	
1969/71	1.1
1988/90	9.4
Cereal imports (1,000 metric tons) 1990	687
Food aid (US\$ millions) 1991	170
(Source: UNDP. Human Development Report 1993)	

**(ምንጭ የተባበሩት መንግሥታት ልማት ፕሮግራም፣
የሰው ልጅ ሰብዕና ዕድገት ዕጩ፣ እኤአ 1993)**

The Harvard Analytical Framework has three main Components:

* The Activity Profile - identifies all relevant productive and reproductive tasks and addresses the question: who does what? For our purposes, a Community Work category can be added to complete the information base. Depending on the context, the time, frequency and location of work may also be indicated and additional subgroups can be added (dg: girls/boys, elder women/men)

* The Access and Control Profile: Resources and Benefits - Identifies and lists the resources used to carry out the work identified in the Activity profile. It indicates who has access to resources and control over their use. Categories may be added for political and economic resources, and the resource of time. Benefits realized from household (and community) production and use of resources are also identified and listed columns indicate whether or not women and men have access to them and control over their use.

* The Influencing Factors - charts the factors which affect the gender differentiations identified in the profiles. Identifying past and present influences can give an indication of shifts and trends for the future. These factors can also be considered of the opportunities and constraints they present for increasing the involvement of women in development projects and programmes

---

Activity Profile

---

a. Production activities	women/girls	men/boys
Agriculture		
activity 1		
activity 2 etc.		
income generating		
activity 1		
activity 2 etc.		
other		

---

b. Reproductive activities

water related

activity 1

activity 2 etc.

fuel related:

food preparation:

Child care:

Health related:

Cleaning and repair:

Market related:

Other.

---

c. Commenting Activities

Access and Control

---

	access	control
a. Recources	women/girls	women/men
Land		
Equipment		
Labour		
Cash		
Education/ Training etc.		
Other		

-
- b. Benefits
- outside income
  - Asset ownership
  - Basic needs (food, clothing, shelter)
  - Education
  - Political power/prestige

Influencing factors

Political

M/F

M/F

Economical

Impact?

Opportunities

Cultural

Educational

Environmental

Legal

International

Other

①

መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች

የልማት ስትራቴጂ ባለአራት ደረጃዎች / ትውልድ

ደረጃዎች / ትውልድ				
	አንደኛ ችግር ማስታገስና በጉ አድራጉት	ሁለተኛ ማህበራዊ ዕድገት	ሶስተኛ ዘላቂና የተቀናጀ የሥራ አፈጻጸም ዕድገት	አራተኛ ሕዝባዊ ተሳትፎ
ፕሮብሌሙን/ ችግሩን ለይቶ ማወቅ	እጥረት (ምግብና መሠረታዊ አገልግሎቶች)	አካባቢው ለውጥ ሳያሳይ ባለበት የመቆየቱ ሁኔታ (ኋላቀርነት)	የአደረጃጀትና የፖሊሲ ችግሮች/ ማንቆዎች መኖር	ወደሚፈለገው ግብ እንዲደርስ ኅብረተሰቡ በአግባቡ አለመቀስቀስ (mobilization)
የጊዜ ገደብ	አፋጣኝ/አስቸኳይ ይ ምላሽ የሚጠይቅ	የፕሮጀክት ሕይወት (2-5 ዓመት)	10-20 ዓመት	የጊዜ ገደብ የሌለው
በልማቱ የሚካተቱ ክፍሎች	ግለሰብ ወይም ቤተሰብ	መንደር ወይም አካባቢ	ክልል ወይም ሀገር	ሀገራዊ ወይም ዓለም አቀፋዊ
መሪ ተዋንያን	መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች	መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶችና የአካባቢው ተጠቃሚ ሕዝብ	አግባብ ያላቸው የመንግሥትና የግል ድርጅቶች	በሕዝብ ፍላጎት ላይ ተመሥርተው የተቋቋሙ መዋቅሮች (networks) ና ድርጅቶች
መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች ሚና	አድራጊ/ ፈጻሚ (Doer)	ቀስቃሽ (mobilizer)	ተጠቃሚው ወደ ግብ እንዲያመራ/ እንዲደርስ ምክንያት ወይም እነሳሽ መሆን (catalyst)	አስተማሪ /ጠቋሚ (activist/Educ ation)
የአስተዳደሩ ዘይቤ (Management orientation)	ሎጂስቲክስ (አስፈላጊ ቁሳቁስ ዝግጅትን በቅድሚያ ማጠናቀቅና መከታተል)	ፕሮጀክት አስተዳደር	በውስጥም ሆነ በውጪ ያሉትን ሁኔታዎች አገናዝቦ ዘላቂ ግብ የሚመታበትን ትልም መቀየስና መተግበር	በአራሳቸው እነሳሽነት የሚንቀሳቀሱ መዋቅሮችን ማገናኘት ፣ ማስተባበርና ድጋፍ መስጠት
የልማት እንቅስቃሴው የትኩረት አቅጣጫ	በረሃብ ወይም በችግር የተጉዳ ልጆች/ ሴቶች ወዘተ ...	የአካባቢ ራስ አገዝ ፕሮግራሞች	ማንቆዎችን (ከፖሊሲና አደረጃጀት/አካላዊ ያ) መፍታት	ለዘላቂ መፍትሔ የረጅም ጊዜ ትልም መጀመር